

Erikoisraportti: Tuomari Thomas Bergerin elämäntyö alkuperäiskansojen puolustajana

Kanadalainen tuomari Thomas Berger (synt. 1933) on maailmanlaajuisesti tunnettu alkuperäiskansojen oikeuksien puolustajana. Erityisesti hänet tunnetaan *Mackenzie-joen komissio* -työstään. Berger on käsitellyt alkuperäiskansojen kysymyksiä myös laajemmalti. Berger tunnetaan kansainvälisesti arvostettuna ja onnistuneena sovittelijana perusoikeuskiistoissa.

Kirjassaan *A Long and Terrible Shadow* (vapaasti suomennettuna *Pitkä ja kauhea varjo*) tuomari Berger summaa yhteen kokemuksiinsa työstään alkuperäiskansojen oikeuksien parissa.¹ Hän käsittelee konflikteja niiden purkuyrityksien kautta ja kysyy, miksi sortoa esiintyy? Mistä johtuvat usein ongelmalliset suhteet eurooppalaisten ja alkuperäiskansojen välillä?

Bergerin lyhyt vastaus on, että viimeisten viidensadan vuoden aikana tapahtunut globaali eurooppalaisen sivilisaation² nousu on johtanut siihen, että valloittajien *arvot* ja *maailmankäsitykset* ovat törmänneet rajusti yhteen paikallisten kansojen arvojen ja maailmankäsitysten kanssa. Eurooppalaisten ahnas vallan- ja alkuperäiskansojen alueiden tavoittelu ovat aiheuttaneet kriisin, joka on maksanut miljoonien, pääasiassa alkuperäiskansojen edustajien, hengen ja tuhonnut monia alkuperäiskansojen kotiseutualueita.

Tuomari Berger toteaa, että muutamista edistysaskelista huolimatta hyökkäys alkuperäiskansoja ja heidän maailmankäsityksiään vastaan jatkuu edelleen. Nykyhetkessä alkuperäiskansoihin vaikuttavaa negatiivisesti historian painolasti eli niin sanonut taakkasiirtymät; monet sairaudet ja valtaväestöön nähden alisteinen asema. Vaikka Berger käsittelee läntistä pallonpuoliskoa, Suomessa ja Ruotsissa saamelaiset ovat kokeneet vastaavan kaltaista kolonialismia.

Bergerin mukaan ainoa tapa saada aikaan muutosta on pohdiskeleva, kriittinen tarkastelu alkuperäiskansojen ja eurooppalaisten suhteesta. Bergerin lähestymistavassa piilee avain alkuperäiskansoille aiheutetun kivun, tuskan ja vuosisataisen häpeän päättymiseen. Siinä piilee hänen mukaansa avain myös siihen, että eurooppalaiset ymmärtävät itseään uudella tavalla, kohtaavat aiheuttamansa vauriot ja pystyvät rakentamaan uutta yhteisöä ja yhteistä arvopohjaa, sillä pohjimmiltaan keskustelu alkuperäiskansoista eurooppalaisten sivilisaatioiden piirissä ei ole keskustelua alkuperäiskansoista, vaan se on keskustelua

¹ Berger on toiminut muun muassa 1970 -luvulla Mackenzie -joen laaksossa maakaasuputkeen liittyvän komission vetäjänä, inuiittien ja muiden heimojen terveysuudistuksen toteuttajana, perustuslakikuulemisissa, Alaskan inuiittien ja athapaska -heimojen tilan selvittämisessä ja Chilen mapuche -kansan ja oikeuksien selvittäjänä.

² Tässä käsitellään eurooppalaisuutta laajana maatalousyhteiskuntien sivilisaationa, joka muodostaa nykyisen globaalin hegemonian. On selvää, että 'eurooppalaisuuden' käsite on rikas, monitulkintainen ja ristiriitainen. Tässä Bergerin mukaisesti sitä käytetään kuitenkin viittaamaan siihen kulttuuriperintöön ja todellisuuteen, joka kumpuaa eurooppalaisten koloniaalien suurvaltojen valloituksista viimeisten 500 vuoden aikana, ja tämän prosessin muodostamasta todellisuus- ja arvokokoelmasta, joka on edelleen poliittisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja muillakin keinoin *määräävässä asemassa*, erityisesti suhteessa alkuperäiskansoihin. Bergerin ajatukset on ymmärrettävä tässä syvätason arvodiologiksi isojen sivilisaatiokuilujen välillä ja yli, ei yksityiskohtaisena puheena 'Euroopasta' 2016, tai maantieteellisistä kokonaisuuksista sinällään.

Euroopasta ja sen toimista. Tästä keskustelusta voi seurata havahtumista menneiden, perustavaa laatua olevien virheiden mahdolliseen korjaamiseen.

Bergerin mukaan alkuperäiskansat selviävät seuraavatkin 500 vuotta meidän aiheuttamistamme massiivisista vaurioista huolimatta. Heillä ei ole olemassaolonsa suhteen kollektiivista arvokriisiä tai tyhjiötä. Avain piilee siis Euroopan muutoksessa, kyvyssä parantaa ja parantua.

Kuva: Thomas Berger

Maaliskuussa 2017 Lumimuutos osuuskunnan haastattelema 84-vuotias tuomari Thomas Berger jatkaa edelleen kamppailua oikeudenmukaisemman maailman puolesta ja on häkeltynyt Mackenzie -joen komission työnsä pitkästä kantavuudesta ja vaikutuksista Kanadan alkuperäiskansojen historiaan. Merkittävää komission työssä oli alkuperäiskansojen kuuleminen ja osittain sen seurauksena vuoden 1997 Delgamuukw -päätös Kanadan korkeimmasta oikeudesta tunnusti alkuperäiskansojen kerrottujen historioiden (oral histories) merkityksen tärkeänä todistusaineistona menneistä tapahtumista. Berger kommentoi tätä maailmanlaajuisestikin tärkeää käännettä maaliskuussa 2017:

"Mielestäni on hyvin selvää, että kerrotut tarinat voivat välittää tiedon eri paikannimien muodostumisesta, kalastusalueiden sijainneista vuosisadan takaa, koska kukaan elossa oleva ei voi suoraan muistaa asiaa, mutta heimojen kerrotut tarinat voivat valottaa asian. Alkuperäiskansojen jäsenet kunnioittavat vanhimpiaan eri tavalla kuin me eurooppalaiset. Nämä vanhimmat omaavat ja tuntevat kerrotut tarinat ja niihin liittyvän tiedon sukupolvesta toiseen, he ovat ikään kuin kirjastoja. Tämän takia mielestäni korkeimman oikeuden Delgamuukw – päätös on johdonmukainen."

Mikä sitten on perustavanlaatuinen syy alkuperäiskansojen ja eurooppalaisten suhteiden epäonnistumiseen, uudelleen ja uudelleen? Eikö alkuperäiskansojen ehkä olisi ollutkin parempi *sulautua* 'meihin' poliittis-sosiaalisina yksiköinä tai mukautua tavoilla, jotka tekisivät heistä *hyväksyttävämpiä*? Miksi 'Eurooppa' on aseinen, koulutuksen, lähetystyön, vallankäytön, riiston, modernismin ja post-modernismin keinoin edelleen koittanut *muuttaa* alkuperäiskansoja mukaisekseen, vaikka monet tässäkin raportissa esitellyistä vääryyksistä ovat olleet tiedossa jo vuosisatojen ajan? Berger vastaa, että kaiken takana on pelko. Pelko toisenlaisista poliittisista, sosiaalisista ja yhteisöllisistä todellisuuksista, jotka haastaisivat 'meidän' todellisuutemme.

Berger toteaaakin, että: *"tämä on edelleen löytöretkien aikakausi. Mutta meidän löytöretkemme tosin kohdistuukin [Uuden maailman] todelliseen historiaan ja alkuperäiskansojen itseoikeutettuun asemaan osana tuota historiaa. Se on löytö, jonka voimme tehdä omana aikanamme, jos vain valitsemme niin."*

Raportin alussa käsiteltiin tuomari Bergerin *maailmankuviin* ja *arvoihin* pohjaavia konflikteja ja suhteita, jotka ovat hallinneet alkuperäiskansojen ja eurooppalaisten valtojen suhteita yli 500 vuoden ajan. Nämä suhteet ovat peili, josta Eurooppa näkee itsensä. Peilin eräs fyysistodellinen ilmentymä on totuuskomissio, jos ja kun sellainen, riittävän laajalla hyväksynnällä toteutuu. Totuuskomissiotyöskentelyn ja muiden menetelmien avulla saavutettavat uudistukset yhteiskunnassa ovat niin perustavanlaatuisia, että vanha valta usein menettää asemansa ja oikeutuksena. Voittajat kirjoittavat historian, joten tämä työskentely muuttaa myös käsitystämme historiasta. Tämän takia vallassa olevat usein vastustavat muutosta ja muutoksen tekijöitä aktiivisesti.

Lisätietoja:

Voit tutustua Bergerin komission työhön englanniksi osoitteessa:

<http://www.pwnhc.ca/exhibitions/berger/>

Kyläkuulemisista kuvattiin laadukas 1970 –luvun dokumenttielokuva, jonka voi englanniksi katsoa osoitteessa https://www.onf.ca/film/fort_good_hope/